

משרד החנוך והתורה - המחלקה לתרבות תורנית
גליליות לעירון בפרשת השבוע
ערוכים בידי ד"ר נחמה ליבוביץ - שנת העשרים ואחת

ו י ש ל ח (תשכ"ב)

ל"ג א' - י"א

א. א' וישא עיניו וירא:

1) ר' אברהם בן הרמב"ם ד"ה וישא יעקב עיניו

דומני שהוא ע"ה כבר חצה את הבהמות והעם אשר אתו לשני סחנות ואפשר שחשאיך אותם כך על זמן פגישת עשו. ויתכן שהיה חוזר מדעה זו ואסף אותם אל מחנה אחד, כאשר נתחזק בתפילתו טוב, כאשר בא בלבו לפייסו במנחה, ועוד יותר מזה מה שנתחזק בנבואתו ממאמר המלאך אליו (ל"ב כ"ט) "כי שרית". ועל כל פנים לא חצה את בניו ולא את נשיו בשתי המחנות אלא השאירם עמו כדי שיהיו נושעים בתשועתו או יאבדו באבדם.

(א) מה התמיהה שרצה לישב בדבריו?

(ב) מה הן שתי תשובותיו לפסיתתו?

(ג) מה בין פרוש המלה "ויחץ" בל"ג ח' לבין "ויחץ" בפסוקנו לפי פרושו?

2) המלבי"ם ד"ה וישא יעקב עיניו:

אחר שראה המלחמה הרוחנית בעיניו הרוחניים שהיא היתה הכנה למלחמה השנייה של עשו בעצמו, שכמו שנצח את שריו של עשו וחודו לו על הברכות, כן ינצח את עשו בעצמו, אז נשא את עיניו הגשמיים וירא והנה עשו בא. "ויחץ את הילדים" אחר שראה שנבע בכף ירכו, התירא פן היה זה הוראה, שיגבר עשו על זרעו ובניו עתה, לכן חצה אותם שלא יסגאם כאחד.

(א) האם הקשי שרצה המלבי"ם לישב הוא אותו שבישבו עוסק בן הרמב"ם או הוא קשי אחר?

(ב) במה שונה המלבי"ם מן הרמב"ם בתפיסת החשפעה שהיתה להאבקות עם המלאך על יעקב?

ב. ג' וישם את השפחות ראשונה ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים.

רד"ק ד"ה ושם

אחרון אחרון חביב, אולי ינוח כעסו בהריגת הראשונים ויניח האחרונים.

ראב"ע ל"ב פסוק ל"ג בגיד הנשה

...ושם רחל ויוסף באחרונה, אולי ימלטו, בעבור אהבתו אותם.

ר' אברהם בן הרמב"ם ד"ה וישם את השפחות

אין זה כדי להכריח את האחרון בהם, אם יכסין עשו ויהרוג את הראשון, שהרי הכל בניו ונשיו, אלא כך גוזר הסדר, שיכסה הפחות במעלה, את הגדול במעלה, ויתאחר היותר נכבד במעלה עד לבטוף, וזה סנהג בתרגו עד עכשו על פי הרוב למלכים וכיוצא בהם.

מה ההבדל בין שלש הדעות?

ג. וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה

ואת לאה וילדיה אחרונים

ואת רחל ואת יוסף אחרונים.

בעל תוספות יום טוב למשנה דמא' פרק ז' ג' ד"ה ומעשר שני באחרונה

(בהסבירו שם את המושג "באחרונה"... ונמצא בכתוב כיוצא בזה, שנאמר

"ואת לאה וילדיה אחרונים ואת רחל ואת יוסף אחרונים", ולא נמצא

לקרא אחרונים לאמצעיים, אעפ"י שיש עוד אחרים אחריהם, והיינו דכלפי

הקודמים אליהם קרויים אחרונים.

ושמעתי שמן הכתוב הזה חשובה לשואל בנבואת חגי (פרק ב') "גדול יהיה

כבוד הכית והאחרון מן הראשון", שעל בית שני נאמר ונמצא שאין עוד?

והתשובה, שפרושו כמו "אחרונים" ולא, שיש עוד יוסף ורחל אחרונים להם,

כן בית שלישי שלפניו שיבנה בסמרה בימינו יהיה אחרון לזה השני.
וזכיתי אני להביא עד שני וכל פי שציעם עדים יקום דבר...

1) מה הקשי בפסוקנו?

x 2) מי הם המקשים את הקושיה שעליה מצא בעל תוספות יום טוב
(ואחרים לפניו) תשובה בפסוקנו?

xx 3) מי הוא העד השני?

ד. ג. וישתחו ארצה שבע פעמים.

מדרש הגדול

יש אומרים: השתחוה יעקב לעשו שבע וכנגדו במל עמנו שבע, ואלו חזו
אהל סועד וגלגל ושילה ונוב וגבעון ובית ראשון ובית שני.

אגדת אסתר פ"ג

(אסתר ג' ב') "ומרדכי לא יכרע ולא ישתחוה". אמרו לוי: "חוי יודע,
שאתה מפילנו בחרב, מה ראית לבסל קלווסיין (גזירה בלעזן יונית) של
מלך? אמר להם: "שאני יהודי!" אמרו לוי: "וחרי מציגו אבוהיך, שהשתחוה
לאבותיו, שנאמר (בר' ל"ג ג') "וישתחו ארצה שבע פעמים." אמר להם:
"בניסין אבי במעי אמו היה ולא השתחוה, ואני בן כנו, שנאמר (מגילת אסתר
ב' ה') "איש ימיני". וכשם שלא כרע אבי, כך איני כורע ולא אשתחוה".

בראשית רבה ע"ח (ה')

אמר ר' חנינא ב"ר יצחק: לא זו משתמח והולך, משתמח והולך, עד שהכניס
מידת הדין לסדה הרחמים.

1) מה היא הערכת שני הסדרשים המובאים לעיל ראשונים (המדרש הגדול
ואגדת אסתר) להתנהגות יעקב?

xx 2) במה שונה בראשית רבה בפירוש פסוקנו סן הפירוש המקובל?

ה. ד. ויפל על צוארו וישקחו ויבכו.

העמק דבר ד"ה ויבכו

שניהם בכור. באו ללמד שבט יעקב נתעורר עליהם לטעה זו אחבה לעשו, וכן
לדורות: בשעה שזרע עשו מתעוררים ברוח סהוה להכיר את זרע ישראל
ומעלתם, אז גם אנחנו מתעוררים להכיר את עשו, כי אחינו הוא, וכמו
שרבי היה אוהב אמתי לאנחנו ויבוס וכן הרבה.

x x מה ראה בעל העמק דבר צורך ליטב את בכיו של יעקב דוקא -
ולא את בכיו של עשו?

ה. ויאמר הילדים אשר חנן אלוקים את עבדך.

אברבנאל... והיה זה לפי שכסתה כלימה פניו של יעקב לומר שהיו לו ארבע
נשים, פן ילעג עליו עשו ויאמר: "האתה הוא הצדיק המושל ביראת אלוקים
ולא בסתפקת באשה אחת ושתים, והלא אני עשו הרשע לא לקחתי כי אם שלש
נשים, ואתה הוספת עליהם?"

1) מה הקשי בפסוק שרצה לישב?

2) היכן מצא אברבנאל סמך להשקפה זו על רבוי נשים בספר בראשית?

ז. י"א קח נא את ברכתי אשר הובאת לך.

אברבנאל רוצה לומר הברכה אשר ברכני אבי במרטה - קח אותה, כי מורה
אני שהובאת לך ולא לי, כי מבלתה חנני אלוקים וכי יש לי כל הצריך.

מה הרמזים בפסוק לדבריו אלה?

השאלות המסומנות x קשות והמסומנות x x קשות ביותר, יפתור כל אחד לפי הבנתו.
שאלות וגם תשובות יש לשלוח לר"ר נחמה ליבוביץ, קריית-טתא, ירושלים